

**ИНСТИТУТ ЗА АКРЕДИТАЦИЈА НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

**Подрачје и опсег на акредитација на телата за
оцена на сообразност**

ПР 05-14

Содржина

1. ЦЕЛ (ПРЕДМЕТ И ПОДРАЧЈЕ НА ПРИМЕНА)
2. РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ
3. НАСОКИ ЗА ЛАБОРАТОРИИ ЗА ТЕСТИРАЊЕ
4. НАСОКИ ЗА МЕДИЦИНСКИ ЛАБОРАТОРИИ
5. НАСОКИ ЗА ЛАБОРАТОРИИ ЗА КАЛИБРАЦИЈА
6. НАСОКИ ЗА СЕРТИФИКАЦИОНИ ТЕЛА ЗА ПРОИЗВОДИ, ПРОЦЕСИ И УСЛУГИ
7. НАСОКИ ЗА СЕРТИФИКАЦИОНИ ТЕЛА ЗА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ
8. НАСОКИ ЗА ИНСПЕКЦИСКИ ТЕЛА

1. ЦЕЛ

Целта на оваа процедура, издадена од директорот на Институтот за акредитација на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: ИАРСМ), е да се унифицира начинот на прикажување на фиксниот опсег на акредитација во прилозите кон сертификатите на телата за оцена на сообразност. Прикажувањето на флексибилниот опсег заедно со критериумите за оценување се дадени во Процедурата за акредитација на флексибилен опсег, ПР 05-09.

2. РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ

ISO/IEC 17000: Conformity assessment. Vocabulary and general principles.

ISO/IEC 17011: Conformity assessment. Requirements for accreditation bodies accrediting conformity assessment bodies

Standards of ISO 80000 series - from part 1 to part 14: Quantities and Units.

Global ACI-TECH-1-009 (M): GLOBAL ACI Policy for Measurement Uncertainty in Calibration

ILAC-G18: Guidline for describing Scopes of Accreditation

EA-2/15 M: EA Requirements for the Accreditation of Flexible Scopes

EA-4/02 M: Evaluation of the Uncertainty of Measurement in Calibration.

EA-4/17 M: Description of scopes of accreditation for medical laboratories

EA 1/22 A: EA Procedure and Criteria for the Evaluation of Conformity Assessment Schemes by EA Accreditation Body Members

MKC EN ISO/IEC 17025:2018 General requirements for the competence of testing and calibration laboratories

MKC EN ISO 15189:2022 Medical laboratories - Requirements for quality and competence

JCGM 100:2008, GUM 1995 with minor corrections, Evaluation of measurement data – Guide to the expression of uncertainty in measurement. Вклучува и водичи за Evaluation of measurement data (Достапен на <https://www.bipm.org/en/publications/guides/>)

MKC EN ISO/IEC 17065:2012 Conformity assessment — Requirements for bodies certifying products, processes and services

MKC EN ISO/IEC 17067:2013 Conformity assessment — Fundamentals of product certification and guidelines for product certification scheme

3. НАСОКИ ЗА ЛАБОРАТОРИИ ЗА ТЕСТИРАЊЕ

Опсегот на активности на лабораториите за тестирање кои бараат акредитација се наведува во Пријава за акредитација на лабораторија за тестирање ОБ 05-22-1. Со пополнување на релевантните табели, барателот го наведува опсегот за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација ОБ 05-25.

Пример табела за прикажување на опсегот на акредитација на лабораторија за тестирање:

Подрачје на тестирање (класификација според ИАРСМ Правилникот Р 15):					
<i>Field of testing (classification according to IARNM Regulation R15):</i>					
☐ фиксен опсег (fixed scope)		☐ флексибилен опсег (flexible scope)		☐ фиксен / флексибилен опсег (fixed/flexible scope)	
Напомена: Со „*“ се обележува флексибилниот опсег	Степен на флексибилност (според процедурата ПР 05-09): <i>Degree of flexibility (according Procedure PR 05-09):</i>				
	☐ нови ажурирани верзии на стандарди/ документи <i>new up-date versions of the standards/ documents</i>	☐ нови материјали/производи/предмети и/или карактеристика/својство/аналит кој се мери и/или проширување на мерниот опсег <i>new materials/ products/ items and/or measured characteristic/ property/ analyte, and/or extension of measuring scope</i>	☐ нови стандарди/документи, прилагодени на барањата на клиентот <i>new standards/ documents, upon a request by the client</i>		
Бр.	Ознака на стандардната метода, нестандардната метода, метода развиена во лабораторија, метода специфицирана од страна на производителот на опремата, метода објавена од угледна техничка институција или метода објавена во релевантни научни	Наслов на стандардната метода, нестандардната метода, метода развиена во лабораторија, метода специфицирана од страна на производителот на опремата, метода објавена од угледна техничка институција или метода објавена	Подрачје (r) на мерење, тестирање	Материјали односно производи	ч е с т о т а
No.					

	трудови или весници	во релевантни научни трудови или весници			
	<i>Reference to standard testing method, nonstandard testing method, method developed by the laboratory, method specified by the manufacturer of the equipment, method published by reputable technical organization or method published in relevant scientific texts or journals</i>	<i>Title of standard testing method, nonstandard testing method, method developed by the laboratory, method specified by the manufacturer of the equipment, method published by reputable technical organization or method published in relevant scientific texts or journals</i>	<i>Range (r) of measurement, testing</i>	<i>Materials /Products</i>	<i>f r e q u e n c y</i>

Инструкции за пополнување на табелата:

Во сивиот дел од табелата јасно и недвосмислено се дефинира секое подрачје на тестирање (според Правилникот на ИАРСМ, Р 15) со бројки и со букви. Доколку лабораторијата се пријавува за акредитација на подрачје кое не е наведено во Правилникот на ИАРСМ, Р 15, тогаш тоа подрачје се дефинира под точка „друго“, при што јасно и недвосмислено се опишува. Исто така во сивиот дел од табелата се наведува типот на опсегот на акредитација, фиксен, флексибилен или доколку, опсегот претставува комбинација од фиксни и флексибилни методи во тип на опсег се наведува фиксен/флексибилен опсег. Мора да се наведе и степенот на флексибилност според процедурата на ИАРСМ, ПР 05-09. Флексибилниот опсег јасно се обележува со симболот „*“ во првата колона покрај редниот број на методот за тестирање.

Колона 1:

Во **првата колона** на табелата се редните броеви на методите за тестирање. Броевите се ставаат последователно низ целиот опсег, при што секој метод еднолично се означува (не се започнува од почеток секоја табела со бројот 1). Во оваа колона со „*“ се обележува флексибилниот опсег покрај редниот број на методот за тестирање.

Колона 2:

Во **втората колона** јасно и прецизно се наведува **ознаката на користениот метод**, односно ознаката на стандардниот метод, нестандартниот метод, метод развиен во лабораторија, метод специфициран од страна на производителот на опремата, метод објавен од угледна техничка институција или метод објавен во релевантни научни

списанија/ . Доколку е релевантно се наведува и називот и ознаката на соодветниот законски или подзаконски акт, упатство од производител, научен труд, учебник и други препознаени извори. Доколку се работи за стандарден метод и фиксен опсег, покрај ознаката на стандардниот метод задолжително се наведува и годината на изданието така што лабораторијата мора го употребува најновото издание. Кога методот е специфициран од страна на производителот на опремата, се наведува називот/типот на опремата, референца на соодветното упатство на лабораторијата во кое е опишана постапката за испитувањето и статус на ревизија (доколку е неопходно).

Колона 3:

Во **третата колона** која кореспондира со втората колона, се наведува оригиналниот **наслов** на стандардниот метод, нестандартниот метод, метод развиен во лабораторија, метод специфициран од страна на производителот на опремата, метод објавен од угледна техничка институција или метод објавен во релевантни научни списанија. Во оваа колона се наведува и **насловот** на техниката за тестирање (доколку е неопходно) и **насловот** на тестираниот параметар.

Колона 4:

Во **четвртата колона** за секој метод/техника/параметар се наведува **подрачјето на мерење**, тестирање.

Начинот на кој се пишува подрачјето на мерење (мерниот опсег) е следен:

1. Долната граница на опсегот се пишува со бројка која до себе ја содржи SI - мерната единица потоа се одделува со знакот „÷“ или со „-“, а потоа се пишува горната граница на опсегот со бројка која е придружена со SI мерната единица, или горната и долната граница одвоени со заграда и придружени со мерната единица.
Пример: 0,010 mg/L ÷ 0,500 mg/, или (0 - 100) g/100g.
2. Се почитува правилото: Вредност – празно место – симбол на мерна единица
 - Ова правило се однесува и за знакот на процент (%)
 - Исклучок е за симболите за рамнински агол, минути и секунди (°, ' и "), кога нема празно место, односно: вредност – симбол за мерна единица.
3. Децималните броеви се пишуваат со запирка „ , “.
4. Сите мерни единици мора да се изразени во SI единици, а доколку не се, потребно е истите да се претворат и да се изразат во SI единици ако е можно. Во случаеви тоа да не е возможно, оправданоста на таквото изразување мора да биде поткрепено со референтни документи каде се дадени мерни единици кои не се од SI системот.

5. Симболите на мерните единици се пишуваат на латиница или грчко писмо (Ω и μ), исправени букви - искосените (italic) букви се користат за големини (пр. m за маса).
6. Симболите на мерните единици се пишуваат со мали букви ("m", "s", "mol"), освен кога се изведени од име на личност (пр. мерна единица за притисок именувана по научникот Blaise Pascal - "Pa").
 - Исклучок е знакот за „литар“ – препорачано е да се користи големо "L".
7. Символи на изведени единици формирани со делење се прикажуваат со знак (/), или како негативен степен. Пример: g/L или $g \cdot L^{-1}$.
8. Во изразувањето на мерните единици потребно е да се користат SI-префиксите согласно Правилникот за дефинициите, називите и симболите, подрачјето и начинот на примена, обврската за употреба и начин на пишување на законските мерни единици („Службен весник на Република Македонија”, број 104/2007). Ова би значело мерните опсези да не се изразуваат во бројки кои се со повеќе од три цифри. Пример: $20\text{ mg} \div 100\text{ kg}$, а не да се пишува $20\text{ mg} \div 100\,000\text{ mg}$.

Колона 5:

Во петтата колона се наведуваат материјалите односно производите кои се тестираат.

Колона 6:

Во шестата колона се наведува „честотата“ (Ч) со која се вршат тестирањата: (Д) дневно; (НЕД) неделно еднаш или повеќе пати; (М) месечно; (П) периодично или повеќе пати годишно.

Практични примери: (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвествуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)

Подрачје на тестирање (класификација според ИАРСМ Правилникот Р 15)/ *Field of testing (classification according to IARNM Regulation R15)*:

3. Хемија/ *Chemistry*

8. Микробиологија/ *Microbiology*

Класификација по тип на производи/материјали за тестирање/ *Classification according to types of products/materials for testing*

6.1 Вода/ *Water*

7.8 Вода /*Waters*

7. Храна/ *Foodstuffs*

18.1 Добиточна храна/ *Feed*

17.1 Фармацевтски препарати/ *Pharmaceuticals*

20. Друго/ *Others* (брисеви од работни површини и трупови на заклани животни/ *swabs from working surfaces and surfaces from carcasses*)

☐ фиксен опсег (fixed scope)	☐ флексибилен опсег (flexible scope)	☒ фиксен / флексибилен опсег (fixed/flexible scope)
--	--	--

Напомена: Со „*“ се обележува флексибилниот опсег

Степен на флексибилност (според процедурата ПР 05-09):
Degree of flexibility (according Procedure PR 05-09):

☒ нови ажурирани верзии на стандарди/ документи
new up-date versions of the standards/ documents

☒ нови материјали/производи/предмети и/или карактеристика/својство/аналит кој се мери и/или проширување на мерниот опсег
new materials/ products/ items and/or measured characteristic/ property/ analyte, and/or extension of measuring scope

☐ нови стандарди/документи, прилагодени на барањата на клиентот
new standards/ documents, upon a request by the client

Бр.	Ознака на стандардната метода, нестандартната метода, метода развиена во лабораторија, метода специфицирана од страна на производителот на опремата, метода објавена од угледна техничка институција или метода објавена во релевантни научни трудови или весници	Наслов на стандардната метода, нестандартната метода, метода развиена во лабораторија, метода специфицирана од страна на производителот на опремата, метода објавена од угледна техничка институција или метода објавена во релевантни научни трудови или весници	Подрачје (r) на мерење, тестирање	Материјали односно производи	ч е с т о т а
Но.	<i>Reference to standard testing method, nonstandard testing method, method developed by the laboratory, method specified by the</i>	<i>Title of standard testing method, nonstandard testing method, method developed by the laboratory, method specified by the manufacturer of the equipment, method published by reputable technical</i>	<i>Range (r) of measurement, testing</i>	<i>Materials /Products</i>	<i>f r e q u e n</i>

	manufacturer of the equipment, method published by reputable technical organization or method published in relevant scientific texts or journals	organization or method published in relevant scientific texts or journals			с у
1.	MKC EN ISO 16266:2006	Детекција и броење на <i>Pseudomonas aeruginosa</i> - Метод со мембранска филтрација <i>Detection and enumeration of Pseudomonas aeruginosa - Method by membrane filtration</i>		вода <i>water</i>	Д <i>D</i>
2.	MKC EN ISO 6461-2:1986	Детекција и броење на спори од сулфиторедуктивни бактерии (клостридии), Дел 2: Мембранска филтрација <i>Water Quality-Detection and enumeration of the spores of sulphite reducing anaerobes (clostridia), Part 2: Membrane filtration</i>		вода <i>water</i>	Д <i>D</i>
3.	MKC EN ISO 21528-2:2004	Хоризонтални методи за детекција и броење на <i>Enterobacteriaceae</i> Дел 2: Метод на броење на колонии <i>Horizontal methods for the</i>		храна и храна за животни, брисеви од работни површини и трупови на заклани животни <i>food and</i>	Д <i>D</i>

		<i>detection and enumeration of Enterobacteriaceae Part 2: Colony-count method</i>		<i>animal feed, swabs from working surfaces and surfaces from carcasses</i>	
4.	MKS EN ISO 937:1978	Месо и производи од месо – определување на содржина на азот (Kjeldahl метод) <i>Meat and meat products- Determination of nitrogen content (Kjeldahl method)</i>	Опсег/Range: (0 ÷ 10) g/100 g	месо и производи од месо <i>meat and meat product</i>	НЕД W
5.*	MKS EN 15662 2011 AOAC 2007.01:2007 LC-MS-MS детекција <i>LC-MS-MS detection</i>	Остатоци на пестициди во храна со екстракција/ партиционирање со ацетонитрил и матрикс дисперзивна SPE (LC-MS-MS детекција) ⁽²⁾ <i>Pesticide residues in foods by acetonitrile extraction/ partitioning and matrix dispersive SPE (LC-MS-MS detection)</i>	Опсег/Range: 0,010 mg/L ÷ 0,500 mg/L	-храна со висока содржина на масти -храна со ниска содржина на масти <i>-food with high fat content</i> <i>-food with low fat content</i>	НЕД W
6.*	Ph. Eur. Валидирани аналитички методи од производителот ⁽¹⁾	Монографии и методи пропишани во Европска фармакопеја Спецификации и валидирани аналитички методи од документација на производителот за фармацевтските препарати. Со примена на следниве техники: - рН – метрија - јонометрија - гравиметрија - титриметрија - тест на растворливост (апарат за растворливост) - тест за распадливост (апарат за распадливост)		Фармацевтски и препарати: - суро вини - фарм ацевтски дозирани форми, пропишани во Ph.Eur. ⁽²⁾	

		- UV/VIS спектрофотометрија - хроматографија на тенок слој (TLC) - гасна хроматографија (GC/FID/ECD) и Headspace техника - високо ефикасна течна хроматографија (HPLC/DAD/FLD/RID/MS-MS) - кондуктометрија - рефрактометрија - полариметрија - Атомска апсорпциона спектрометрија (AAS) Физички и хемиски испитувања (соодветно за препаратот) - изглед - бистрина на раствор - боја на раствор - pH - концентрација на јони во раствор - губиток со сушење - содржина на вода - остаток по испарување - сулфатен пепел - вкупен пепел - големина на честици - индекс на рефракција - специфична оптичка ротација			
--	--	--	--	--	--

		- идентификација - определување на содржина - воедначеност на дозирани единици - растворливост на активна компонента - рападливост на цврсти дозирни форми - киселински број - естерски број - пероксиден број - хидроксилан број - јоден број - сапунификационен број - несапунливи материи - спроводливост на вода - одредување на елементи			
	<i>Ph. Eur. Validated analytical methods from the manufacturer⁽¹⁾</i>	<i>Monographs and methods described in European Pharmacopoeia (Ph.Eur.).</i> <i>Specifications and validated analytical methods from the manufacturer's documentation of the pharmaceuticals.</i> <i>Using the following techniques:</i> - potentiometric determination of pH - gravimetric techniques - titrimetric techniques - dissolution test (dissolution apparatus) - disintegration test		<i>Pharmaceuticals: raw materials - pharmaceutical dosage forms, as described in Ph.Eur.⁽²⁾</i>	

		(disintegration apparatus) - UV/VIS spectrophotometry - thin layer chromatography (TLC) - gas chromatography (GC/FID/ECD) & Headspace - high performance liquid chromatography (HPLC/DAD/FLD/RID/MS-MS) - conductometry - refractometry - polarimetry - AAS spectrometry Physical and Chemical tests (as appropriate to product) - appearance - clarity of liquids - colour of liquids - solubility - pH - ion concentration - loss on drying - content of water - residue on evaporation - sulphate ash - total ash - particle size - refractive index			
--	--	--	--	--	--

		- <i>specific optical rotation</i> - <i>identification</i> - <i>assay</i> - <i>uniformity of dosage units</i> - <i>dissolution of active ingredient</i> - <i>disintegration of solid dosage forms</i> - <i>acid value</i> - <i>ester value</i> - <i>peroxide value</i> - <i>hydroxyl value</i> - <i>iodine value</i> - <i>saponification value</i> - <i>unsaponifiable matter</i> - <i>conductivity of water</i> - <i>determination of elements</i>			
7.	Упатство на производителот mini VIDAS, BioMerieux СОП XXX, верзија 1	Детекција на <i>L. Monocytogenes</i> <i>Detection of L. Monocytogenes</i>		<i>Храна и храна за животни</i> <i>Food and feed</i>	П Р

*

(1) Дозволено е воведување на нови верзии на стандарди во подрачје кое брзо се развива.

(2) Дозволено е воведување на дополнителни материјали/производи/предмети за тестирање во границите на примена на методот, и/или карактеристика/својство/аналит кој се мери

4. НАСОКИ ЗА МЕДИЦИНСКИ ЛАБОРАТОРИИ

Опсегот на активности на медицинските лаборатории кои бараат акредитација се наведува во Пријава за акредитација на медицинска лабораторија ОБ 05-33. Со пополнување на релевантните табели, барателот го наведува опсегот за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација ОБ 05-33-4 (Прилог според МКС EN ISO 15189:2022).

Пример табела за прикажување на опсегот на акредитација на медицинска лабораторија во Прилогот ОБ 05-33-4:

Класификација по подрачја за областа на тестирање според ИАРСМ Правилник Р 15/ <i>Classification according to testing areas given in IARNM Regulation R 15</i>				
Класификација по тип на производи/материјали за тестирање според ИАРСМ Правилник Р 15/ <i>Classification according to types of products/materials for testing given in IARNM Regulation R 15</i>				
☐ фиксен опсег (fix scope)		☐ флексибилен опсег (flexible scope)		☐ фиксен / флексибилен опсег (fix/flexible scope)
Напомена: Со „*“ се обележува флексибилни от опсег	Степен на флексибилност (според процедурата ПР 05-09): <i>Degree of flexibility (according to Procedure PR 05-09):</i>			
	☐ промена на опрема/метод/процедура за испитување changing of equipment/method/examination procedure	☐ додавање на нови аналити/параметри/карактеристики кои се испитуваат addition of new analytes/parameters/characteristics for examination	☐ додавање на нови материјали/матрикси за испитување addition of new materials/matrixes for examination	
Бр.	Опрема/Метод/Референца на процедурата за испитување	Техника	Аналит/Параметар	Материјал/Матрикс за испитување
No.	Equipment/ Method/ Reference to examination procedure	Technique	Analyte/ Parameter	Material/ Matrix for examination

I. Се пополнува доколку телото за оцена на сообразност во својот состав има повеќе лаборатории (или локации)				
II. Се пополнува доколку телото за оцена на сообразност во својот состав има повеќе лаборатории (или локации)				

Инструкции за пополнување на табелата:

Во сивиот дел од табелата наведете ја класификацијата според подрачје и тип на производ/материјал за тесирање според Правилникот на ИАРСМ Р 15 (користете ја класификацијата за лаборатории за тестирање и медицински лаборатории, точка 2). Ако наведете точка „друго“, ве молиме да напишете на што се однесува и каде припаѓа.

Со селектирање обележете дали опсегот е фиксен, флексибилен или фиксен/флексибилен, како и степенот на флексибилност, според Процедурата на ИАРСМ ПР 05-09. При флексибилен опсег, обележете го со „*“ редниот број на активностите со флексибилен опсег кои сте ги навеле последователно во табелата.

Правилно во поединечни табели наведете ги испитувањата кои ги вршите во лабораторијата, како и оние кои ги вршите на терен, односно на привремена локација на лабораторијата. Тоа означете го на секоја табела (табелата копирајте ја онолку пати колку ви е потребно). Доколку лабораторијата има повеќе локации, опсегот за секоја локација мора да биде јасно идентификуван.

Внесување на активностите за испитување (методите/ процедурите) од опсегот за акредитација:

Податоците внесувајте ги така што секоја метода за испитување/ параметар (аналит) биде внесена во еден ред од табелата. Додадете онолку редови, колку што ви се потребни.

Во **првата колона** на табелата се тековните броеви на методите за испитување. Броевите ставајте ги низ целиот опсег, така да методата е еднолично означена (не ја започнувајте од почеток секоја табела со бројот 1). Во оваа колона со „*“ се обележува флексибилниот опсег покрај редниот број на методот за испитување.

Во **втората колона** се наведува методот (процедурата) за испитување. Кога методот е специфициран од страна на производителот на опремата, се наведува називот/типот на опремата (вклучително и верзијата на кодот) и референца на соодветното упатство на лабораторијата (или процедура) во кое е опишана постапката за испитувањето или ознака и верзија на китот за тестирање. Кога методот е дефиниран според меѓународен стандарден метод, нестандартниот метод, метод развиен во лабораторија, метод објавен од угледна техничка институција или метод објавен во релевантни научни списанија, јасно се наведува изворниот документ (или се цитира трудот) и референца на соодветното упатство на лабораторијата (или процедура) во кое е опишана постапката за испитувањето и статус на верзија/ ревизија на документот. Ако користите било каква модифицирана постапка потребно е истата да се нагласи со ознака „модифицирана“.

Во **третата колона** се наведува техниката, односно видот или принципот на користениот метод за испитување. Доколку се наведува кратенка (на пример, ECLIA), на крајот од табелата мора да се наведе појаснување на кратенката, односно полното име на кратенката.

Во **четвртата колона** се наведуваат параметрите, односно анализите или карактеристиките кои се испитуваат со соодветниот метод/ техника.

Во **петтата колона** се наведува материјалот, односно матриксот кој се испитува.

Практични примери: *(Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)*

Класификација по подрачја за областа на тестирање според ИАРСМ Правилник Р 15/ *Classification according to testing areas given in IARNM Regulation R 15*

Класификација по подрачја за областа на тестирање/ *Classification according to testing areas*

2. Биологија, Биохемија/ *Biology, biochemistry*

2.4 Ензимски тестови/ *Enzyme tests*

3. Хемија/ *Chemistry*

3.1 Физичко-хемиски методи/ *Physicochemical methods*

3.2 Класични методи за анализа/ *Conventional method of analyses*

7. Механичко тестирање/ *Mechanical testing*

7.3 Микроскопско тестирање/ *Microscopic testing*

Класификација по тип на производи/материјали за тестирање според ИАРСМ Правилник Р 15/ *Classification according to types of products/materials for testing given in IARNM Regulation R 15*

1. Биолошки примероци/ *Biological samples*

1.1 Клинички и патолошки примероци/ *Clinical and pathological samples*

☒ фиксен опсег (fix scope)		☐ флексибилен опсег (flexible scope)		☐ фиксен / флексибилен опсег (fix/flexible scope)	
Напомена: Со „*“ се обележува флексибилни от опсег		Степен на флексибилност (според процедурата ПП 05-09): <i>Degree of flexibility (according to Procedure PR 05-09):</i>			
		☐ промена на опрема/ метод/ процедура за испитување <i>changing of equipment/ method/ examination procedure</i>	☐ додавање на нови аналити/ параметри/ карактеристики кои се испитуваат <i>addition of new analytes/ parameters/ characteristics for examination</i>	☐ додавање на нови материјали/ матрикси за испитување <i>addition of new materials/ matrixes for examination</i>	
Бр./ No.	Опрема/ Метод/ Референца на процедурата за испитување <i>Equipment/ Method/ Reference to examination procedure</i>	Техника / Technique	Аналит/ Параметар <i>Analyte/ Parameter</i>	Материјал/ Матрикс за испитување <i>Material/ Matrix for examination</i>	
Име на лабораторијата и локација/ адреса					
1.	Автоматски хематолошки бројач Mindray BC-30s СОП xxxx <i>Automatic Hematology counter Mindray BC-30s</i>	AEIC (Automatic electric impedance for counting)		Полна крв/ Whole blood	
		CALC (Пресметка)			
		AEIC	Леукоцити / Leukocytes		
		AEIC	Еритроцити/ Erythrocytes		
		RHO	Хемоглобин/ HGB		
		CALC	MCV (Mean cell volume)		
		CALC	HCT (Hematocrit)		
AEIC	Тромбоцити/ PLT				
2.	Автоматски хематолошки бројач Mindray BC-30/ <i>Automatic Hematology</i>	<i>AEIC (Automatic electric impedance for counting)</i> <i>CALC (Пресметка)</i>		Полна крв/ Whole blood	

	counter Mindray BC-30 СОП ххххх	AEIC	Леукоцити / Leukocytes	
		AEIC	Еритроцити/ Erythrocytes	
		PHO	Хемоглобин/ HGB	
		CALC	MCV (Mean cell volume)	
		CALC	HCT (Hematocrit)	
		AEIC	Тромбоцити/ PLT	
3.	Седиментација на еритроцити/ Sedimentation rate of erythrocytes СОП хххххх	Вестергрен метода -мерење на плазматски столб на градуирана скала / Westergren method		Цитратна полна крв/ Citrate whole blood
4.	Уриноанализатор DocUReader 2 Pro/ Urinalysis on DocUReader2 Pro СОП хххх	Макроскопски опис и мултипараметарски уринарни тест ленти/ Macroscopic and multiparametar dip-stick urinalysis macroscopic (MAC) dip-stick (DS)		Урина/Urine
		MAC	Изглед/ Appearance	
		MAC	Боја/ Colour	
		DS	Специфична тежина/ Specific gravity	
		DS	pH	
		DS	Глукоза/Glucose	
		DS	Билирубин/ Bilirubin	
		DS	Кетони/Ketones	

		DS	Еритроцити/ Erythrocytes	
		DS	Леукоцити/ Leukocytes	
		DS	Протеини/ Proteins	
		DS	Уробилиноген/ Urobilinogen	
		DS	Нитрити/ Nitrites	
4.	Микроскопско испитување на седимент на урина/ <i>Microscopic examination of the urinary sediment</i> СОП xxx	<i>Микроскопирање/ MIC (microscopic)</i>	Седимент на урина/ Urine sediment (MIC)	Урина/ Urine
			Леукоцити/ Leukocytes	
			Еритроцити/ Erythrocytes	
			Епителни клетки/ Epithelial cells	
			Хијалински цилиндри/ Hyaline casts	
			Гранулирани цилиндри/ Granular casts	
			Бактерии/ Bacteria	
			Кристали/ Crystals	
5.	Биохемиски анализатор Architect c4000/ <i>Biochemical analyzer Architect c4000</i> СОП xxx СОП xxx СОП xxx СОП xxx	<i>Фотометриски методи / Photometric methods (PHO)</i>		Серум/ Serum
		PHO	Глукоза/ Glucose	
		PHO	Вкупен холестерол/ Total cholesterol	
		PHO	Триглицериди/ Triglycerides	
		PHO	Уреа / Urea	

		PHO	Креатинин/ Creatinine	
		PHO	АСТ (Аспартат аминотрансфераза)/ AST (Aspartate aminotransferase)	
		PHO	АЛТ (Аланин аминотрансфераза)/ ALT (Alanine aminotransferase)	
		PHO	Серумско железо/ Iron	

5. НАСОКИ ЗА ЛАБОРАТОРИИ ЗА КАЛИБРАЦИЈА

Опсегот на активности на лабораториите за калибрација кои бараат акредитација се наведува во Пријава за акредитација на лабораторија за калибрација ОБ05-02. Со пополнување на релевантните табели, барателот го наведува опсегот за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација на лабораторија за калибрација ОБ 05-32.

* Опсегот на акредитација мора да биде во согласност со Global ACI-TECH-1-009, точка 4.

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Подрачје (од ИАРСМ документот Р 15) / Field (from the IARNM document R 15):					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација Subject of calibration	Мерен опсег Measuring range	Мерна неодреденост Measurement uncertainty*	Метода на калибрација Method of calibration	Забелешка Remark
1	2	3	4	5	6

Калибрациска и мерна можност (Calibration and measurement capabilities – CMC) е задолжителен елемент на опсегот на лабораторијата за калибрација и истата е изразена преку: мерната големина или референтниот материјал, методот или процедурата за калибрација или мерење и типот на инструмент или материјал што треба да се калибрира или измери, мерниот опсег и дополнителни параметри каде што е применливо и мерната неодреденост (дадено во ОБ 05-32).

Пред да се пополнат колоните во табелата преку кои се изразува калибрациска и мерна можност, се наведува подрачјето (физичката големина) и соодветното потподрачје согласно Р 15 „Правилник за определување на подрачјата за области на калибрација тестирање, инспекција и сертификација“, без редниот број на подрачјето/потподрачјето.

Во полето „Локација каде се изведува калибрацијата“ се наведува „во лабораторија“, „на терен“, и сл.

Инструкции за пополнување на табелата:

Колона 1 „Реден број“: Во оваа колона редоследно се пополнуваат редните броеви за секое мерно подрачје.

Пример 1:

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Димензионални големини / Должина <i>Dimensional quantities / Length</i>					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација <i>Subject of calibration</i>	Мерен опсег <i>Measuring range</i>	Мерна неодреденост <i>Measurement uncertainty*</i>	Метода на калибрација <i>Method of calibration</i>	Забелешка <i>Remark</i>
	Линеали / <i>Rulers</i>				
1		0 mm ÷ 200 mm			
2		200 mm ÷ 500 mm			
3		500 mm ÷ 2000 mm			

Колона 2 „Предмет на калибрација (мерила кои се калибрираат)“: Во оваа колона се наведуваат типовите и/или видовите на мерила кои поседуваат заеднички карактеристики во однос на мерната големина. За попрецизно дефинирање на прилогот, типовите на мерилата мора да бидат доволно детално опишани и именувани, сè со цел да се даде јасно значење за кои мерила лабораторијата има капацитет за калибрација. Називот на македонски јазик се пишува со исправени букви додека преводот на англиски јазик се пишува со закосени букви.

Пример 2:

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Димензионални големини / Должина <i>Dimensional quantities / Length</i>					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број	Предмет на калибрација	Мерен опсег <i>Measuring range</i>	Мерна неодреденост <i>Measurement uncertainty*</i>	Метода на калибрација	Забелешка <i>Remark</i>

No.	Subject of calibration			Method of calibration	
	Линеали / Rulers				
1		0 mm ÷ 200 mm	$0,6 \mu\text{m} + 4,5 \times 10^{-6} L$		L – измерената должина (во мерна единица како во мерниот опсег) L – measured length (in measurement unit as in the measuring range)
2		200 mm ÷ 500 mm	$2,5 \mu\text{m} + 4,5 \times 10^{-6} L$		
3		500 mm ÷ 2000 mm	$3,1 \mu\text{m} + 4,5 \times 10^{-6} L$		
	Мерни ленти / Tape measures				
4		0 mm ÷ 5 m	$3,1 \mu\text{m} + 4,5 \times 10^{-6} L$		L – измерената должина (во мерна единица како во мерниот опсег) L – measured length (in measurement unit as in the measuring range)
5		5 m ÷ 30 m	21 μm		

Колона 3 „Мерен опсег“: Во оваа колона се наведува мерниот опсег на мерилата, за кој лабораторијата има капацитет да ја спроведе калибрацијата. Во случај да мерилата се со повеќекратни опсези или се работи за сет на мерила со различни опсези потребно е да се наведат долната граница на најнискиот опсег и горната граница на највисокиот опсег. Аналогно, за сет од единечни вредности (отпорници, тегови и сл.) мерниот опсег се изразува така што се наведува најниската номинална вредност, а потоа највисоката номинална вредност. Начинот на кој се пишуваат мерните опсези е следен:

- Долната граница на опсегот се пишува со бројка која до себе ја содржи SI - мерната единица потоа се одделува со знакот „÷“, а потоа се пишува горната граница на опсегот со бројка која е придружена со SI мерната единица.
Пример 3: 20 mg ÷ 100 mg.
- Во изразувањето на мерните единици потребно е да се користат SI-префиксите согласно Правилникот за дефинициите, називите и симболите, подрачјето и начинот на примена, обврската за употреба и начин на пишување на законските мерни единици („Службен весник на Република Македонија”, број 104/2007). Ова би значело мерните опсези да не се изразуваат во бројки кои се со повеќе од три цифри.
Пример 4: 20 mg ÷ 100 kg, а не да се пишува 20 mg ÷ 100 000 mg.
- Доколку мерниот опсег се состои од два опсега кои се однесуваат на две различни големини кои го карактеризираат мерниот сигнал, како прв се пишува опсегот за кој се одесува податокот даден во колоната 4 а потоа во заграда се

пишува опсегот на втората големина. Вакви се опсезите на наизменичниот напон, наизменичната струја, моќноста и сл.

4. Доколку мерниот опсег се состои од повеќесериски континуирани мерни опсези со заеднички калибрациски точки (долна и горна граница), онаму каде што е применливо, континуираните опсези мора да се прикажат јасно и прецизно при што горната граница на опсегот мора да претставува долна граница на последователниот континуиран опсег. Последователно, мора јасно да биде прикажана придружната мерна неодреденост во рамки на повеќесериски континуирани мерни опсези (Пример 5 и Пример 9, колона „Мерен опсег“)

Пример 5:

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Електрични големини / Еднонасочен нискофреквентен напон <i>Electricity / DC/LF Voltage</i>					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација <i>Subject of calibration</i>	Мерен опсег <i>Measuring range</i>	Мерна неодреденост <i>Measurement uncertainty*</i>	Метода на калибрација <i>Method of calibration</i>	Забелешка <i>Remark</i>
1	Дигитални мултиметри, волтметри и мерила на наизменичен напон кои не се наменети за оваа величина како дел од некоја друга и се со фреквенција помала од 1 MHz Digital multimeters, voltmeters and measuring instruments of AC Voltage which are not primary intended for measuring quantities of a different type and with frequency lower than 1 MHz	100 mV ÷ 1 V (40 Hz ÷ 100 kHz)	0,5 mV/V	EURAMET/cg.15/V.2 “Guidelines on the Calibration of Digital Multimeters”	Директна метода на калибрација со калибратор WAVETEK 4808 Спредбена метода на калибрација со мултиметар AGILENT 3458A
2		1 V ÷ 10 V (40 Hz ÷ 100 kHz)	2 mV/V		
3		1 V ÷ 10 V (100 kHz ÷ 1 MHz)	12 mV/V		
4		10 V ÷ 100 V (40 Hz ÷ 100 kHz)	3 mV/V		
5		100 V ÷ 1000 V (40 Hz ÷ 20 kHz)	1,4 mV/V		

5. Децималните броеви се пишуваат со запирка „ , “
6. Сите мерни единици мора да се изразени во SI единици, а доколку не се, потребно е истите да се претворат и да се изразат во SI единици ако е можно. Во случаеви тоа да не е возможно, оправданоста на таквото искажување мора да

биде поткрепено со референтни документи каде се дадени мерни единици кои не се од SI системот.

Колона 4 „Мерна неодреденост“: Во оваа колона се наведува проширената мерна неодреденост со фактор на покриеност k (во случај на нормална Гаусова распределба, k е со вредност 2), а која се однесува на:

1. Калибрација на мерила, дадени во колона 2 на табелата со мерен опсег даден во колона 3;
2. Начин на калибрација, согласно наведените референтни документи во колона 5 и со опремата која е наведена во контролираната лабораториска документација или во колона 6;
3. Работната средина во која калибрацијата се спроведува, а е наведена во контролираната лабораториска документација;
4. Реализацијата на активностите (подготовка, целокупниот процес на мерење, евалуацијата итн.) од страна на избраниот технички персонал во согласност со условите кои се пропишани во методите за калибрација или други прописи.

Доколку има услови, кои имаат големо влијание на мерната неодреденост (најчесто тоа се однесува на типот на мерилото, неговата прецизност, класата на точност и сл.), се препорачува истите да се наведат во форма на белешка, во колоната 2, доколку се однесуваат на карактеристиките на мерилото (дадено во пример 5) или во колоната 6, доколку овие влијанија не потекнуваат од мерилото (на пр. од еталоните кои се користат или од други извори, како во пример 9).

При сведочењето на методата, во текот на акредитацијата, лабораторијата мора да ги прикаже сите релевантни придружни и помошни елементи (материјали, опрема и сл.) со кои е искажана мерната неодреденост, како и методологијата на пресметка/евалуација, оценките, дополнителни фактори и анализи, кои влијаат на пресметката.

Мерната неодреденост, која е наведена во колоната 4, не смее да биде вредност која лабораторијата може да ја постигне во посебни услови и околности, како што се: подолг временски период на мерење, одреден персонал, специфични амбиентални услови и слично. Притоа сите овие услови и околности не се јавуваат во нормалната практика и не се специфицирани во лабораториската документација како такви.

Доколку не е исполнет условот за нормална распределба, се користи фактор на покриеност k , кој одговара на интервалот на веројатност од приближно 95 %. Во случај на користењето на фактор на покриеност, кој одговара на друг интервал на покриеност, истиот се наведува во продолжение на декларираната мерна неодреденост.

*Во забелешка под опсегот се пишува појаснување за мерната неодреденост кое произлегува од следново: Мерната неодреденост е изразена како проширена неодреденост на мерењето во дадено подрачје EA-4/02. Мерната неодреденост е изразена како проширена мерна неодреденост со факторот на покривање $k=2$, што при користење на Гаусовата распределба определува интервал на доверба од приближно 95%. (Во случајот на поинаква веројатност на распределба вредноста на k е исто така различна од $k=2$, сепак треба и во тој случај проширената неодреденост да даде интервал на доверба од приближно 95%).

Правила за пресметување и изразување на мерната неодреденост од страна на лабораториите за калибрација:

1. Лабораториите за калибрација мора да ја пресметуваат и изразуваат мерната неодреденост во согласност со GUM.
2. Резултатот од мерењето мора да ја вклучува вредноста на мерната големина y и придружната проширена неодреденост U . Во сертификатите за калибрација, резултатот од мерењето треба да се изрази како $y \pm U$ поврзани со единиците на y и U . Може да се користи табеларна презентација на резултатот од мерењето и релативната проширена неодреденост $U / |y|$ може да се обезбеди ако е соодветно. Факторот на покриеност и веројатноста на покриеност мора да бидат наведени во сертификатот за калибрација, со појаснување:

"Прикажаната проширена мерна неодреденост е изразена како стандардна мерна неодреденост помножена со факторот на покриеност k така што веројатноста на покриеност одговара на приближно 95 %."

3. Неодреденоста се дава во апсолутна вредност за мерната точка и истата е заокружена на две значајни цифри. Во колона 4 се назначува само вредноста и SI единицата мерка без да се наведе „ $\pm$ “.
4. Не е дозволено да се претстави мерната неодреденост како отворен интервал, односно $U > 12\%$ relative.
5. Доколку за одредени мерила е вообичаено да се користи искажувањето на мерната неодреденост во релативна вредност, потребно е да се назначи дека е релативна, само ако е изразена во проценти. Останатите проценки не се дозволени како што се ppm, ppb и слично.

Пример 6: 0,1 % relative или само 0,001

12 ppm – не е дозволено да се користи туку се запишуваат како $12 \cdot 10^{-6}$

6. Во одредени случаи, кога мерната неодреденост е изразена во зависност од некој параметар, како: измерена вредност, мерен опсег или некоја константа, потребно е овој параметар, во колоната 6, да се наведе и да се дефинира.

Пример 7: Доколку мерната неодреденост е $34 \mu\text{m} + 14 \cdot 10^{-6} \cdot L$ тогаш во колоната 6 се запишува „ L е измерената должина“. Табеларно е прикажано во пример 7.

Пример 8: Мерната неодреденост за калибрација на аналогни манометри ако е изразена како $0,65 \text{ mbar} + 4,4 \cdot 10^{-5} \cdot p_e$ во колоната 6 се наведува „ p_e – отстапување на примерокот пред циклусот на калибрација“. Табеларно е прикажано во пример 9.

7. Доколку мерната неодреденост се однесува на калибрација на мерила со прецизно дефинирани технички карактеристики, потребно е истите да се декларираат.
8. Нумеричките вредности на проширената неодреденост, (согласно Global ACI-TECH-1-009, 5.3), мора да бидат изразени во најмногу две значајни цифри.

Забелешка: При асиметрична неодреденост може да биде потребен приказ кој не е во форма $y \pm U$. Ова, исто така, се однесува на неодредености кои се определуваат со Монте Карло симулации (пропагации на распределби) или со логаритамски единици

Пример 8: Калибрација на водомери за топла и ладна вода (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодветствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Механички големини / Волумен и проток на флуиди Mechanical quantities / Volume and flow of fluids					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација Subject of calibration	Мерен опсег Measuring range	Мерна неодреденост Measurement uncertainty*	Метода на калибрација Method of calibration	Забелешка Remark
1	Калибрација на водомери за топла и ладна вода Calibration of water meters for hot and cold water	0,2 m ³ /h ÷ 40 m ³ /h	При Q _n е 0,2% relative При Q _{min} е 0,39 % relative	STN 12345 (IP-20)	Масен метод со фиксен проток и користен медиум е ладна вода Q _n – номинален проток Q _{min} – максимален проток

Напомена: За да нема недвосмислености во изразувањето на вредностите на калибрациската мерна можност CMC мора да се применат барањата од Global ACI-TECH-1-009 (точка 4 и точка 5) и упатството за изразување на мерната неодреденост: JCGM GUM.

Колона 5 „Метода на калибрација“: Во оваа колона се наведуваат референтните документи со кои лабораторијата ја спроведува калибрацијата или нејзините интерни процедури (доколку се работи за сопствено развиени методи кои лабораторијата ги валидирала). Под референтен документ се подразбира: стандарди, релевантни публикации од метролошки организации EURAMET и OIML како и од Национални Метролошки Институти, кои се членки на овие метролошки организации, објавени

трудови од областа, упатства од производители кои се валидирани и имаат своја верзија и година на издавање. Лабораторијата мора јасно да го наведе методот на калибрација, односно јасно да биде наведено дали се користи референтен документ или интерна процедура и не е дозволено да бидат наведени двата документи.

Колона 6 „Забелешка“: Во оваа колона се наведуваат важни спецификации кои, според нивната природа, не се опфатени со претходните колони, а се ограничувачки:

1. Се наведуваат сите фактори кои се карактеристични по однос на мерната неодреденост, како и сите дополнителни појаснувања, по однос на методата на калибрација, која лабораторијата ја применува.

Пример 9: (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) – CMC					
Механички големини / Маса <i>Mechanical quantities / Mass</i>					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација <i>Subject of calibration</i>	Мерен опсег Measuring range	Мерна неодреденост <i>Measurement uncertainty*</i>	Метода на калибрација <i>Method of calibration</i>	Забелешка Remark
1	Неавтоматски ваги Non-automatic weighing instruments	1 g ÷ 10 g	18 µg ÷ 35 µg	EURAMET/cg.18/V.4“Guidelines on the Calibration of Non-Automatic Weighing Instruments”	Uncertainties quoted depend on the performance of the weighing instruments under calibration, and can not be less than the uncertainty of the weights used for the calibration.
2		10 g ÷ 100 g	35 µg ÷ 92 µg		
3		0,1 kg ÷ 1 kg	92 µg ÷ 920 µg		
4		1 kg ÷ 10 kg	0,92 mg ÷ 9,2 mg		
Механички големини / Притисок и вакуум <i>Mechanical quantities / Pressure and vacuum</i>					
5	Позитивен и негативен притисок p _e	-1 bar ÷ -0,03 bar	5,0 µbar +5,0 x 10 ⁻⁵ p _e	DIN EN 837:1997 DKD-R 6-1:2014 EURAMET cg-3, version 1.0 EURAMET cg-17, Version 2.0	Медиумот за задавање на притисок е гас p _e – отстапување на примерокот пред циклусот на
6	Positive and negative	-0,03 bar ÷ 0,15 bar	0,25 µbar +3,3 x 10 ⁻⁵ p _e		

7	pressure p_e	0,15 bar ÷ 1,8 bar	$3,4 \mu\text{bar} + 1,9 \times 10^{-5} p_e$		калибрација (во мерна единица како во мерниот опсег) Pressure medium is gas p_e - deviation of the sample before the calibration cycle (in measurement unit as in the measuring range)
8		1,8 bar ÷ 7 bar	$14 \mu\text{bar} + 1,9 \times 10^{-5} p_e$		
9		7 bar ÷ 70 bar	$0,4\text{mbar} + 2,6 \times 10^{-5} p_e$		

- Одредени мерила кои имаат специфична природа и се заштитени како бренд од страна на производителот со лозинка како што се уредите за мерење сила на кочење кај возилата, уреди за мерење затемнетост на издувни гасови од возилата опремени со дизел мотори – опациметри, уреди за мерење квалитет на издувна емисија кај возилата опремени со бензински мотори – гас анализатори и сл.
- Мерила со специфични и нестандартни димензии на референтни еталони со кои треба да се калибрираат како што се: систем - комора за мерење затемнетост на издувни гасови на возила опремени со дизел мотори.

Пример 10: (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејстуваат со моменталната верзија на методите/стандардите/еталоните)

Калибрациска и мерна можност (Calibration and Measurement Capability) - CMC					
Оптички големини / <i>Optical quantities</i>					
Особини на оптички системи / <i>Optical system properties</i>					
Локација каде се изведува калибрацијата:					
Реден број No.	Предмет на калибрација Subject of calibration	Мерен опсег Measuring range	Мерна неодреденост Measurement uncertainty*	Метода на калибрација Method of calibration	Забелешка Remark

1	Уреди за мерење на затемнетоста на издувните гасови од возилата опремени со дизел мотори – Опациметри / <i>Emission testers for diesel powered motor vehicles</i>	0 % ÷ 100 %	0,26 %		Референтни еталони за: / Reference standard for: CARTEC – LCS 2100 CARTEC – LCS 2400 MAHA - MDO 2 CAPELEC/SUN – DSS 3
2		0 m ⁻¹ ÷ 99,99 m ⁻¹	0,0059 m ⁻¹		

4. Опсегот на примена на активностите за калибрација, на пр. во случаи кога постојат технички ограничувања или кога станува збор за регулиран сектор каде се упатува на релевантни закони или директиви и сл.

6. НАСОКИ ЗА СЕРТИФИКАЦИОНИ ТЕЛА ЗА ПРОИЗВОДИ, ПРОЦЕСИ И УСЛУГИ

Опсегот на активности на сертификационите тела за производи, процеси и услуги кои бараат акредитација се наведува во Пријавата за акредитација на тела за сертификација на производи, процеси и услуги ОБ 05-04-1. Со пополнување на релевантните табели, барателот го наведува опсегот за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација ОБ 05-36-1.

Пример табела за прикажување на опсегот на тело за сертификација на производи, процеси и услуги:

Бр.	Производи/процеси/услуги	Сертификациона шема	Стандард(и) и/или други нормативни документи
No.	<i>Products/Processes/Services</i>	<i>Certification Scheme</i>	<i>Standard(s) and/or other normativ documents</i>
(1)	(2)	(3)	(4)

Колона (1)

Во **првата колона** на табелата се редните броеви на производите/процесите/услугите за кои што е доделена сертификација.

Колона (2)

Во **втората колона** на табелата се наведуваат производите/процесите/услугите за кои што е доделена сертификација.

Колона (3)

Во **третата колона** на табелата се наведува применетата сертификациона шема*.

Под името на шемата мора да се наведат методите за оцена на сообразноста, како што е наведено во табелата 1 на МКС EN ISO / IEC 17067: 2013. Мора да се споменат применливите активности од делот II и ако е применливо, дел VI од табела 1 на ISO / IEC 17067 (на пример, тестирање на тип или годишни аудити на системот за поддршка).

Дел II и VI од МКС EN ISO / IEC 17067: 2013

II Одредување на карактеристиките, доколку е применливо, преку:

- а) (типско) тестирање
- б) инспекција
- в) оценка на дизајнот
- г) оценка на услуги или процеси
- д) други активности за определување, на пр. верификација

VI Надзор, доколку е применливо, преку:

- а) тестирање или инспекција на примероци од пазарот
- б) тестирање или проверка на примероци од фабриката
- в) оценка на производството, испораката на услугата или функционирањето на процесот
- г) аудити на системот за управување во комбинација со случајни тестови или инспекции

***Сертификациона шема** е систем за сертификација поврзан со конкретни производи на кои се применуваат истите специфични барања, правила и процедури.

Сопственик на шема е лице или организација одговорна за развој и одржување на специфичната сертификациона шема.

Забелешка: Сопственик на шемата може да биде самото сертификационо тело, група на сертификациони тела, владин орган, производители и нивни асоцијации, трговски асоцијации коишто купуваат или продаваат производи кои се предмет на сертификација, невладини организации и организации на потрошувачи, тела за стандардизација.

Акредитационите тела не можат да бидат сопственици на шема.

Колона (4)

Во четвртата колона се наведува(ат) стандард(ите) и/или други нормативни документи, вклучувајќи го и нивниот датум на објавување, на чија основа се оценува дека производот (ите), процесот (-ите) или услугата (-ите) е усогласен со нив.

Примери за сертификација на градежни производи во нехармонизирано подрачје:

(Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)

Бр. No. (1)	Производи/процеси/услуги Products/Processes/Services (2)	Сертификациона шема Certification Scheme (3)	Стандард(и) Standard(s) (4)
1.	Бетон/ Concrete	2+	МКС EN 206:2013+A2:2022 Бетон - Спецификации, својства, производство и сообразност Concrete - Specification, performance, production and conformity МКС 1016:2018+A1:2020 Бетон - Спецификација, својства, производство и сообразност - Правила за употреба на МКС EN 206:2014+A1:2017

Примери за сертификација на градежни производи во хармонизирано подрачје:

(Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите)

Бр. No. (1)	Производи/процеси/услуги Products/Processes/Services (2)	Систем на ОППС AVCP system (3)	Стандард(и) Standard(s) (4)
1.	Цемент/ Cement	1+	МКС EN 197-1:2012, Цемент - Дел 1: Состав, спецификации и критериуми за сообразност за обичен цемент Cement - Part 1: Composition, specifications and conformity criteria for common cements

2.	Агрегати/Aggregates	2+	МКС EN 12620+A1:2009, Агрегати за бетон <i>Aggregates for concrete</i> МКС EN 13043:2006, МКС EN 13043:2006/АС:2006, Агрегат за битуменски мешавини и површински обработки за патишта, аеродроми и други сообраќајни површини, <i>Aggregates for bituminous mixtures and surface treatments for roads, airfields and other trafficked areas</i> МКС EN 13055:2016, Лесни агрегати <i>Lightweight aggregates</i> МКС EN 13139:2006, МКС EN 13139:2006/АС:2006, Малтерни маси <i>Aggregates for mortar</i> МКС EN 13383-1:2006, МКС EN 13383-1:2006/АС:2006, Делкан камен - Дел 1: Спецификација <i>Armourstone - Part 1: Specification</i> МКС EN 13450:2006, МКС EN 13450:2006/АС:2006, Агрегати за железнички товар <i>Aggregates for railway ballast</i>
----	---------------------	----	--

ОППС - систем или системи за оцена и потврда на постојаност на својствата на секој вид или категорија на градежни производи/ (AVCP) *the system or systems of assessment and verification of constancy of performance of the construction product (AVCP)*

Примери за сертификација на процеси на производство на органски земјоделски производи, согласно Законот за органско земјоделско производство (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите/правилниците)

Бр.	Производи/процеси/услуги	Сертификациона шема, Стандард(и) и/или други нормативни документи
No.	Products/Processes/Services	Certification Scheme, Standard(s) and/or other
(1)	(2)	normativ documents
		(3) + (4)

1.	Растенија и растителни производи, вклучувајќи и самоникнати видови Сточарско органско производство, вклучувајќи пчеларство и пчеларски производи Производство и преработка, на прехранбени производи што се состојат од растителни и сточни производи, вклучувајќи и трговија на органски земјоделски производи <i>Plant and plant products, including wild collection</i> <i>Livestock and livestock products, including beekeeping and beekeeping products</i> <i>Production and processing of plant and livestock products and foodstuffs composed of plant and livestock products, including trade of organic agricultural products</i>	Закон за органско земјоделско производство на РМ („Сл.Весник на РМ бр.146/2009“ и „Сл.Весник на РМ бр.53/2011“) Правилник за начин и постапка за вршење стручна контрола во органско земјоделско производство („Сл.Весник на РМ бр.163/2010“), Правилник за формата и содржината на формата на потврдата, начинот на нејзиното издавање, како и постапката за собирање, пакување, превоз и складирање на органски производи („Сл.Весник на РМ бр.163/2010“), Правилник за правила и постапки во растително органско производство („Сл.Весник на РМ бр.163/2010“), Правилник за правила и постапки во пчеларството („Сл.Весник на РМ бр.163/2010“), Правилник за постапките на одгледување, минимум површини за сместување на различни видови животни и максимален број на животни по хектар („Сл.Весник на РМ бр.162/2010) <i>Law on Organic Agricultural Production (Official Gazette no 146/2009) and the Law amending the Law on Organic Agricultural Production (Official Gazette No.53/2011),</i> <i>Regulation on the Manner and procedure for performing of Professional control of the organic Agricultural Production (Official Gazette No.163/2010),</i> <i>Regulation on the form and content of the certificate the manner of its issuance and the procedure for collecting packaging, transport and storage of organic products (Official Gazette No.163/2010), Regulation on rules and procedures in organic crop production (Official Gazette No.163/2010),</i> <i>Regulation on rules and Procedures in beekeeping (Official Gazette No.163/2010),</i> <i>Regulation on the procedures for cultivation the minimum area to accommodate a variety of species and maximum number of animals per hectare (Official Gazette No.162/2010)</i>
----	---	--

7. НАСОКИ ЗА СЕРТИФИКАЦИОНИ ТЕЛА ЗА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ

Опсегот на активности на сертификационите тела за системи за управување кои бараат акредитација се наведува во Пријавата за акредитација на тела за сертификација на системи за управување ОБ 05-03-1. Со пополнување на апликацијата, барателот го

наведува стандардот на системот за управување и дејностите за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација ОБ 05-23.

Пример:

Сертификација на системи за менаџмент со квалитет, согласно

МКС EN ISO 9001:2015, со примена на МКС EN ISO/IEC 17021-3:2019

IAF*	Подрачје	NACE rev.2**
8	Издавачка дејност/ <i>Publishing companies</i>	58.1
9	Печатарска дејност/ <i>Printing companies</i>	18
28	Градежништво/ <i>Construction</i>	41, 42
29	Трговија на големо и трговија на мало; Поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата/ <i>Wholesale and retail trade; Repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	45, 46, 47

*IAF код во согласност со IAF ID 1:2023

**NACE код во согласност со Регулативата 1893/2006/EЗ од Европскиот Парламент и Европскиот Совет

8. НАСОКИ ЗА ИНСПЕКЦИСКИ ТЕЛА

Опсегот на активности на Инспекциски тела кои бараат акредитација се наведува во Пријавата за акредитација на инспекциски тела ОБ 05-06-1. Со пополнување на релевантните табели, барателот го наведува опсегот за кој бара акредитација и кој ќе биде, по доделување на акредитацијата, ре-акредитацијата, проширување на акредитацијата или по извршените промени, наведен во Прилогот кон сертификатот за акредитација ОБ 05-31-1.

Пример табела за прикажување на опсегот на инспекциско тело:

Бр.	Подрачје на инспекција производ, процес, инсталација	Тип на инспекцијата (прва, периодична вонредна и.т.н)	Инспекциски методи	Легислатива на која се реферираат методите
	<i>Field of inspection product, process, installation</i>	<i>Inspection type (first, periodical, extraordinary etc.)</i>	<i>Inspection methods</i>	<i>Legislation which refers to the methods</i>

Колона (1)

Во **првата колона** на табелата се редните броеви на производ/процес кој што е дел од акредитирана активност.

Колона (2)

Во **втората колона** на табелата се наведува подрачје на инспекција на производ, процес, инсталација.

Колона (3)

Во **третата колона** на табелата се наведува типот на инспекција (прва, периодична, вонредна, пред пуштање во употреба, по барање на клиент, оцена на сообразност на нов производ каде се наведени и модулите по кои се врши оцената на сообразност и сл.)

Колона (4)

Во **четвртата колона** се наведуваат инспекциските методи процедури согласно кои инспекциските тела вршат инспекција. Доколку инспекциската метода се врши целосно согласно стандард тогаш може да се наведе стандардот (со година на издание на стандардот) како замена за интерната метода на инспекција.

Колона (5)

Во **петтата колона** се наведува законската регулатива (доколку е применливо) согласно која ја вршите инспекцијата, подзаконските акти и останати прописи. Исто така јасно и недвосмислено, доколку има потреба треба да се наведе исклучување или специфицирање на примена на некои одредени членови или делови од членови од законската регулатива.

Примери за инспекција во регулирана област: (Ова се само примери за пишување на опсегот и може да не соодвејствуваат со моменталната верзија на методите/стандардите/правилниците)

Бр.	Подрачје на инспекција производ, процес, инсталација	Тип на инспекцијата (прва, периодична вонредна и.т.н)	Инспекциски методи	Легислатива на која се реферираат методите
	<i>Field of inspection product, process, installation</i>	<i>Inspection type (first, periodical, extraordinary etc.)</i>	<i>Inspection methods</i>	<i>Legislation which refers to the methods</i>
1.	Лифтови	Оцена на сообразност - Поединечна	Процедура за оцена на сообразност на лифтови	Правилник за пуштање на пазар на лифтови и сигурносни уреди за лифтови

		верификација на лифтови (модул “G”) - Испитување на тип на лифтови (модул “B”) - Завршна инспекција на лифтови	Работно упатство за испитување и проверка на лифтови при оцена на сообразност	(Сл. весник на Р.М. бр. 23/2007
	Lifts	Conformity assessment - Unit verification of lifts (Module G) - Type examination of lifts (Module B) - Final inspection of lifts	Procedure for conformity assessment of lifts; Instructions for testing and examination of lifts during conformity assessment	Rulebook for placement on the market of lifts and lift safety components (Official Gazette of R.M. No. 23/2007)
2.	- мостовски дигалки (кранови) - портални и полупортални дигалки (кранови) - подвижни и неподвижни конзолни дигалки (кранови) - подвижни и неподвижни дигалки (кранови) со столб или кула - мобилни дигалки (кранови) - дигалки монтирани на возила	- Технички преглед и испитувања пред ставање во употреба (прв технички преглед) - Периодичен и вонреден технички преглед и испитувања	Процедура за технички преглед на дигалки и индустриски транспортери Работно упатство за испитување и проверка на дигалки и индустриски транспортер	Правилник за користење на дигалки и индустриски транспортери (Сл. весник на Р.М. 32/2009)
	- bridge cranes - gantry and semi-gantry cranes - movable and stationary jib and cantilever cranes - movable and	- Technical examination and tests of lifts before putting into service (first – initial technical	Procedure for technical examination of cranes and industrial conveyors Instructions for testing of cranes and industrial conveyors during	Rulebook on use of hoists and industrial conveyors (Off. Gazette of R.M. 32/2009);

	<i>stationary mast and tower cranes</i> <i>- mobile cranes</i> <i>- hoists mounted on vehicles (loader cranes),</i>	<i>examination)</i> <i>- Periodical and extraordinary technical examination and tests</i>	<i>technical examination;</i>	
--	---	--	-------------------------------	--